

Izveštaj sa ANEMovog okruglog stola „Izveštavanje o sudskim postupcima“

S ciljem da se na jednom mestu okupe sudije, tužioci i novinari, da razmene svoja iskustva i ukažu na probleme koje imaju u svom radu u vezi sa izveštavanjem o sudskim postupcima ANEM je 15. juna u Press centru UNS-a organizovao okrugli sto na ovu temu. Ovaj skup je podržan od strane IREX-a Srbija i USAID-a. Panelisti okruglog stola su bili **Aleksandar Ivanović**, sudija Višeg suda u Beogradu, **Goran Ilić**, predsednik Udruženja tužilaca Srbije i zamenik republičkog javnog tužioca, **Slobodan Kremenjak**, ANEM-ov advokat i ekspert za medijsko pravo, **Veran Matić**, glavni i odgovorni urednik informativnog programa B92, ANEM-ove članice i **Vukašin Obradović**, predsednik NUNS-a dok je skup moderirala Vesna Živković, advokat iz advokatske kancelarije „Živković&Samardžić“.

Događaju je prisustvovao značajan broj predstavnika zainteresovanih strana, preko 45 – od toga veliki broj predstavnika pravosuđa, predsednici sudova, sudije, portparoli i savetnici osnovnih, viših i apelacionih sudova u Beogradu i drugih sudova iz Srbije (Novi Sad, Kragujevac, Čačak, Zaječar, Jagodina i Požarevac) predsednica Društva sudija Srbije, predstavnici Pravnog fakulteta kao i predstavnici tužilaštava, PR i zamenici javnog tužioca (Tužilaštva za ratne zločine, Apelacionog javnog tužilaštva u Beogradu i Novom Sadu, Prvog osnovnog tužilaštva u Beogradu, Osnovnog javnog tužilaštva u Čačku), zatim Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti i viši savetnik stručne službe Zaštitnika građana i predstavnik Ministarstva kulture, informisanja i informacionog društva kao i značajan broj predstavnika elektronskih i štampanih medija, direktora, glavih i odgovornih urednika i novinara (RTV B92, RTV Vojvodina, RTK Kragujevac, TV Panonija Novi Sad, Sremska televizija Šid, Radio Srbobran, Radio Bus Kovin, Radio Ozon Čačak, Radio Plus Pirot, Politika, Press, Danas, Kurir, Beta, FoNet, Bank Online), predstavnici NVO organizacija (Fond za humanitarno pravo, Helsinški komitet za ljudska prava) kao i nekoliko predstavnika donatorske zajednice i međunarodnih organizacija (FOD, OEBS, USAID, IREX,) i predstavnik ambasade Holandije.

Predsednik ANEMa, Saša Mirković je otvorio ovaj skup rečima dobrodošlice za učesnike zahvaljući se organizacijama IREX Srbija i USAID na podršci za organizaciju ovog događaja nakon čega je moderatorka **Vesna Živković, advokat**, prisutnima predstavila paneliste i okvirne teme njihovih izlaganja, pozivajući učesnike da se u drugom delu okruglog stola uključe u diskusiju kako bi se došlo do zaključaka u vezi rešenja problema koji postoje prilikom izveštavanja o sudskim postupcima.

Aleksandar Ivanović, sudija Višeg suda u Beogradu je započeo svoje izlaganje konstatacijom da je ovaj sastanak izuzetno koristan, kako za sud tako i za novinare, naglašavajući da je svaki oblik saradnje ove dve strane dobrodošao. On je naglasio da ranije nije postojao zakonski okvir koji je bliže uređivao izveštavanje o sudskim postupcima a da danas imamo sudski poslovnik koji sadrži detaljno odredbe o izveštavanju javnosti, o ovlašćenjima sudskog portparola, o njegovom položaju, o službi za informisanje, o izveštavanju iz suda, o akreditaciji novinara. On je rekao da je primećeno da među novinarima postoji neobaveštenost u pogledu rada sudova, njegovih postupaka, organizacije sudova, pojedinih radnji koje poduzimaju kako sudovi tako i učesnici u sudskim postupcima. Iz tog razloga, u toku 2003/2004 izdate su 2 brošure, odnosno vodiči koji su pre svega namenjeni medijima i gde je

objašnjena organizacija sudova, sudski postupci, navedene adrese sudova, citirane pojedine odredbe zakona u pogledu ovlašćenja, radnji koje preduzimaju određeni akteri u sudskim postupcima, pravni instituti i njihova objašnjenja. Sudija Ivanović je ukazao da je javnost zainteresovana za sudske postupke, ali da često novinari o tome izveštavaju koristeći informacije koje dobijaju samo od jednog izvora, a na taj način se ne obezbeđuje potpunost u informisanju. Takođe, novinari i dalje koriste određene termine neprimerene izveštavanju o sudskim postupcima. On je naglasio da su sudski postupci doživeli drastične promene (danas postoji vremenski okvir vođenja postupka, gde su sudovi ograničeni u pogledu dužine vođenja parničnog postupka, mogućnost donošenja presude bez ročišta, stranke ne mogu da budu zastupane od strane lica koji nisu advokati) – to su sve stvari o kojima danas treba da budu obavešteni novinari kako bi na pravilan način izvestili javnost o sudskim postupcima. Sa druge strane, on smatra da je važno obučiti i portparole sudova, čiji zadatak ne bi trebalo da bude samo puko obaveštavanje nego da oni imaju aktivniju i sadržajnu ulogu koja podrazumeva i objašnjavanje i detaljnije upoznavanje javnosti.

Goran Ilić, predsednik Udruženja tužilaca Srbije i zamenik republičkog javnog tužioca je govorio o odnosu javnog tužilaštva sa medijima osvrćući se na normativni okvir i propise koji uređuju taj odnos. On je naglasio da prema članu 10 Zakona o javnom tužilaštvu tužilaštvo jeste dužno da obaveštava javnost o stanju kriminaliteta i svim pojavama koje zapazi u radu, ali da nije dužno da obaveštava o konkretnim predmetima, već to može da čini, uz 2 ozbiljna ograničenja. Jedno se tiče privatnosti učesnika u postupku i drugo ograničenje je u cilju zaštite postupka i glasi – obaveštavanjem javnosti tužilaštvo ne sme da ugrozi vrednosti postupka kao što je istina, nesmetano odvijanje postupka i da usled izveštavanja dođe do odugovlačenja postupka. U tužilaštvu je dugo vladala praksa zatvorenosti prema medijima i tek sa pojavom portparola nakon 2000. godine ta praksa je počela da se menja. Ta praksa, međutim, ima i loše strane jer sve informacije isključivo daju portparoli, i to samo 2 osobe - Portparol Tužilaštva za ratne zločine istovremeno i Portparol državnog Veća tužilaca i Portparol Republičkog javnog tužilaštva. On smatra da je to pogrešno i nelogično jer novinar kada želi da dobije informacije mora napre da se obrati nadležnom tužiocu, pa onda taj tužilac traži odobrenje od republičkog tužilaštva i nakon čega se odobri ili ne odobri davanje određene informacije. On je kao dobar primer odnosa tužilaštva i novinara naveo Tužilaštvo za ratne zločine čija je služba za odnose sa javnošću promenila odnos naše javnosti prema procesuiranju ratnih zločina. Takođe je i naveo primere kada su mediji iako nesvesni posledica objavljivali informacije koje su ugrozile interese postupka. Ilić takođe smatra da je problem što veliki broj novinara ne razume neke od osnovnih instituta krivičnog procesnog prava i to pre svega institut prezumpcije nevinosti, jer se često o ljudima koju su osumnjičeni i okrivljeni govori kao da su osuđeni itd. Kada je reč o izveštavanju o pravosuđu on smatra da novinari često polaze od predrasuda o korumpiranosti, neefikasnosti sudova i tužilaštava, koje su posledica dugogodišnje kampanje političke elite da se dokaže da je pravosuđe takvo kakvim je predstavljeno.

Slobodan Kremenjak, ANEM-ov advokat i ekspert za medijsko pravo je rekao da postoji doza nepoverenja između ove dve struke, ali da je edukacija jako važna da se podigne kvalitet izveštavanja sa jedne strane, ali i da se sa druge strane podigne nivo razumevanja o interesu profesije o izveštavanju. Iz ugla medija sve se posmatra kroz pravo na slobodu izražavanja i to se odnosi i na izveštavanje o sudskim postupcima. On je napomenuo da ono što često zaboravljamo kada govorimo o izveštavanju o sudskim postupcima jeste da je ono element ustavom zajamčenog prava na pravično suđenje i da to podrazumeva i javnost rasprave. Odredbe sudskog pravilnika i propisi koji se odnose na tužilaštvo propisuju način obaveštavanja medija/javnosti o postupcima. S druge strane Zakon o javnom informisanju definiše pravila o informisanju o stvarima od interesa za javnost, a ono što je veoma važno za informisanje o

sudskim postupcima, je da Zakon predviđa osnov za otklanjanje odgovornosti za štetu u postupcima koji se vode po Zakonu o javnom informisanju, što znači da za takvu štetu ne može odgovarati novinar, urednik ili medij ukoliko je informacija verno prenet, čak i kada je iz sudskog postupka. Problemi nastaju kada je reč o sledećim ograničenjima u izveštavanju o sudskim postupcima. Prvo i najvažnije ograničenje se tiče prezumpcije nevinosti. Drugo, kada je reč o zaštiti maloletnika, u regulativi se čak otišlo u jednu krajnost da u Srbiji novinari ne mogu da izveštavaju o maloletničkoj delinkvenciji osim na nivou fenomena zato on kao advokat savetuje novinarima da o maloletnicima ne izveštavaju uopšte, jer je rizik veliki. Sledeće ograničenje je vezano za zaštitu tajnosti gde je praksa pokazala da se goni glasnik, prenosilac informacije, a ne onaj čija je informacija. Na kraju, kada je reč o zaštiti autoriteta suda, Kremenjak smatra da ako je izveštavanje o sudskim postupcima važno, i za javnost, i za učesnike u postupku i za sud i za novinare, ne smemo da dozvolimo da imamo u krivičnom zakonodavstvu odredbe koje su u toj meri nejasne da ne znamo kako bi one mogle jednog dana da se primene. Po njemu je svojevrsni paradoks situacija u kojoj postupak pre donošenja pravosnažne odluke ne sme da se komentariše, a onda kad odluka postane pravosnažna, sa njom se može raditi šta se hoće. On je naveo da u Bi-Bi-Siju novinari koji izveštavaju o sudskim postupcima koriste praktični priručnik od 800 strana, dok kod nas nema dovoljno specijalizovanih sudskih izveštača, niti je određeno ko treba da ih nauči tom poslu kada ni sami pravnici ne znaju odgovore na sva pitanja.

Veran Matić, glavni i odgovorni urednik informativnog programa B92 smatra da treba osmisliti zajedničku strategiju kako poboljšati novinarstvo i etičnost, a sa druge strane kako urediti pravosuđe da bolje funkcioniše, a paralelno zajedno sa tim i raditi na eliminisanju svih mogućih neznanja kroz zajednički napor i saradnju medija i pravosuđa. Potrebno je napraviti stalni forum koji bi obuhvatao vodeće glavne urednike, predstavnike udruženja, njihove pravne službe, udruženje tužilaca, udruženje sudija koji 'e se baviti veoma ozbiljnim poslom unapređenja međusobne komunikacije i novinarskog znanja o pravosuđu, ali i obrnuto - njihovog znanja o medijima. Treba da postoji ozbiljna strategija međusobnog upoznavanja i zaštite integriteta profesija i ljudi koji u njima rade. On smatra da portparoli nerazumljivo govore za medije, ali da je to jedna operativna stvar koja bi mogla da se koriguje putem kurseva za kontakt sa medijima. On kaže da je tačno da u medijima ne postoje specijalizovani novinari za izveštavanje iz suda, ali da nema ni specijalizovanih sudija koji su eksperti za sudske postupke vezane za medije. On smatra da najveći deo promašaja koji se dešavaju u izveštavanju o sudskim postupcima su tendenciozni i namerni i da su direktan proizvod veze između onih koji sebe nazivaju novinarima i urednicima i onih koji spinovanjem žele da utiču na tok procesa. On je rekao da u Srbiji postoji istraživačko i takozvano istražno novinarstvo kojim se bave novinari koji objavljuju materijale dostavljene od izvora koji za to imaju interes. On je zaključio da je novinarima ugrožena sigurnost zbog rada nekih institucija i da objavljivanjem informacija novinari postaju meta kriminalcima zbog čega se oni nalaze u situaciji da imaju 24-časovnu zaštitu policije što im onemogućava normalno bavljenje istraživačkim novinarstvom.

Vukašin Obradović, predsednik NUNS-a je govorio o nerazjašnjenim ubistvima Slavka Ćuruvije, Dade Vujasinović i Milana Pantića predstavljajući hronologiju tih postupaka i izveštavanja o njima, koliko su informacije o tim postupcima bile dostupne, da li su bile dovoljne i da li je to uticalo na same postupke. On je naglasio da ova hronologija pokazuje da ni posle toliko godina od njihovog ubistva, nema novih saznanja, niti po pitanju pronalazenja nalogodavaca niti izvršioaca ubistava niti njihovog sudskog procesuiranja. On je predložio da novinari, ali i predstavnici demokratske javnosti, osnuju posebnu NVO koja će se baviti ne rasvetljavanjem ovih ubistava, već zalaganjem da se dođe do informacija o tome do kakvih se saznanja došlo u postupcima u ovim slučajevima i da se pronade ko je odgovoran zbog čega su ove istrage i prekrivični postupci u fazi gde trenutno jesu. Nadovezujući se na priču o

nerasvetljenim ubistvima novinara **Veran Matić** je dodao da je komesaru Saveta Evrope za ljudska prava, poslao predlog da se formira međunarodna revizija ovih sudskih procesa kako bi strani, priznati eksperti zajedno sa našim tužilaštvom i policijom, ali i uz učešće predstavnika srpskih novinarskih udruženja pregledali svu dokumentaciju vezanu za slučajeve ubistava i dali svoju ocenu o tome gde se do sada grešilo.

Nakon izlaganja panelista otvorila se diskusija u kojoj su predstavnici pravosuđa i medija razmenjivali svoje stavove i mišljenja o izveštavanju o sudskim postupcima, o saradnji sudova i tužilaštva i medija, kao o nepoverenju između njih, ali i o budućim koracima koji bi doprineli poboljšanju odnosa i saradnje ove dve strane. **Rodoljub Šabić**, Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti pokrenuo je diskusiju govoreći o tajnosti izvora kao fundamentalnom pravu novinara da zaštiti svoj izvor informacija, zaštiti državne tajne u situaciji kada ne postoje kriterijumi po kojima se nešto klasifikuje kao državna tajna i činjenici da je moguće nekoga optužiti za objavljivanje državne tajne. Takođe, govorio je o diskriminaciji novinara ističući da su neki privilegovani u odnosu na druge kada se objavljuju ekskluzivne informacije koje se dobijaju od vlasti i pravosuđa. Što se tiče nezavisnosti pravosuđa, Poverenik je rekao da se nezavisnost brani savešću, znanjem i sopstvenom spremnošću da se odgovori na kritiku, postavivši pitanje kakva bi to bila nezavisnost ako jedan novinar može jednim tekstom da ugrozi nezavisnost sudstva.

Nakon Poverenikovog obraćanja, prisutne sudije, portparoli, zamenici tužioca s jedne strane i predstavnici štampanih i elektronskih medija sa druge strane su razmenjivali svoja iskustva diskutujući o poverenju u pravosudni sistem, reformi pravosuđa, razlikama u profesijama i međusobnom nedovoljnom poznavanju profesija, o etičnosti, problemima u medijima i pravosuđu, nezavisnosti jednih i drugih. Svi su se složili da je neophodno razvijati međusobnu saradnju i edukaciju kroz organizovanje sličnih skupova na kojima bi se rešavali problemi u cilju izbegavanja posledica koje dolaze usled međusobnog nepoznavanja i nerazumevanja, a kako bi javnost bila potpuno, istinito i blagovremeno informisana o radu pravosuđa i sudskim postupcima koji se vode.